

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА
ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

На правах рукопису

МЕЛЬНИЧУК
Наталія Юріївна

НАРОДНА МОРАЛЬ УКРАЇНЦІВ
КАРПАТ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ ст.

Спеціальність 07.00.05 — етнологія

Автореферат
дисертації на здобуття ступеня
кандидата історичних наук

Львів — 1996

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті народознавства НАН України.

Науковий керівник — *Гошко Ю. Г.*,

доктор історичних наук, професор.

Офіційні опоненти — *Тиводар М. П.*,

доктор історичних наук, професор;

Шкраб'юк П. В.,

кандидат історичних наук.

Провідна організація — Дрогобицький державний педагогічний інститут.

Захист відбудеться „2“ листопада 1996 р. о 15 год. на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д. 04.09.01 в Інституті Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (290029, м. Львів, вул. Козельницька, 4).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича.

Автореферат розісланий „30“ травня 1996 року.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради
кандидат історичних наук

Стеблій Ф. І.

ЛНБ ім. В. Стеф
АН Україн

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Характерною ознакою розбудови незалежної Української держави є утвердження в свідомості людей духовних засад нації. Вагомий вплив на цей процес мають традиції народної моралі, які формують духовно-моральні орієнтири народу. Дослідження народної моралі актуальне і для відродження народноетичних норм, що можливе насамперед за умови їх скрупульозного осмислення, утвердження моральних ідеалів, що витримали іспит часу і які найбільш відповідають психології та ментальності нації. Усвідомлення тягlosti прабатьківських етичних ідеалів сприяє закріпленню соціально-економічних структур, духовних і політичних основ життєдіяльності українського народу, його державно-творчої діяльності.

Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження. Об'єктом дослідження є мораль селянської частини населення Українських Карпат. Звуження об'єкту дослідження до селянства диктується тим, що в цей період понад 90 відсотків українських сімей проживали в селах. Предметом дослідження є історико-етнографічні аспекти моралі, її норми як регулятори поведінки людей у господарській діяльності та громадському і сімейному побуті.

Територія і хронологічні рамки. Досліджуються Українські Карпати, заселені трьома етнографічними групами українського народу — бойками, гуцулами і лемками. Територія розселення бойків охоплює північно-західну частину Прикарпаття і північний схід Закарпаття; гуцулів — півден-

но-східну частину Прикарпаття, південно-східну Закарпаття і південно-західну частину Північної Буковини; лемків — західну частину Карпат по обох схилах Низьких Бескидів.

Хронологічні рамки дослідження — XIX — початок XX ст. — визначені за основним фактологічним матеріалом, котрий дає можливість простежити функціонування морально-етичних норм українців Карпат.

Мета дослідження — охарактеризувати визначальні риси народної моралі українців Карпат, простежити процес вироблення, засвоєння й реалізації етичних норм та переконань, довести визначальність позитивного морального досвіду.

У зв'язку з цим в дисертації поставлені наступні завдання — проаналізувати:

— характер моральних взаємин у сімейному та громадському побуті;

— визначальні риси мовленнєвої поведінки;

— чинники формування моральних міжособистісних взаємин;

— народноетичні норми щодо уявлень про честь і гідність;

— вияв морально-етичних норм в господарській діяльності;

— механізм моральної регуляції поведінки.

Наукова новизна роботи визначається поставленими в ній завданнями. Вперше здійснено комплексне дослідження народної моралі українців Карпат за відносно тривалий період часу, сформульовано провідні народноетичні принципи та категорії; моральні нормативи досліджено на фоні їх актуалізації в побуті, розкрито роль церковних братств у фор-

муванні та утвердженні морально-етичних засад поведінки населення Українських Карпат.

Науково-практичне значення роботи визначається її внеском у дослідження основних засад формування та функціонування морально-етичних норм життєдіяльності українського народу, що може прислужитися для написання узагальнюючих праць з народної моралі, при підготовці спецкурсів у вищих навчальних закладах, у виховному процесі.

Положення, які виносяться на захист:

— У XIX — поч. XX ст. в етнографічних групах населення Українських Карпат — бойків, гуцулів і лемків утвердились та функціонували самобутні морально-етичні норми, які з одного боку відображали специфіку життєдіяльності населення цього регіону, а з другого — засвідчували свою органічну єдність з загальноукраїнським етно-моральним процесом, загалом ментальністю нашого народу;

— визначальні принципи морально-етичної поведінки українців Карпат охарактеризовуються: в сімейному та громадському побуті — гуманним характером міжособистісних взаємин, культурою спілкування, національною гідністю, чесністю; в господарській діяльності — шанобливим ставленням до праці;

— морально-етичні засади, які утверджувалися населенням Українських Карпат, допомагали йому в складних соціально-економічних, політичних умовах не тільки зберігати свою національну самобутність, але і вносити значний вклад у скарбницю духовної культури українського народу.

Основними принципами дослідження є конкретно-історичний підхід та комплексний аналіз, розгляд предмету в

постійному розвитку, з урахуванням усіх соціально-економічних, культурних та релігійних чинників, специфіки світогляду, ментальності та націопсихології населення.

Важливою методологічною засадою був розгляд історичної та духовної єдності всього українського народу, цілісності гуцулів, бойків та лемків з українським етносом, що найбільш яскраво виявилось в побуті, матеріальній і духовній культурі.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися основні методи етнографічної науки: порівняльно-історичний, ретроспективно-реконструкційний та формально-типологічний аналіз. Застосовувалися також методи польових спостережень і фіксацій, опитування, анкетування, інтерв'ю.

Ступінь опрацьованості теми. Історіографія. Народна мораль українців Карпат ще не була предметом монографічних розробок. Окремі питання досліджувались істориками та етнографами XIX — поч. XX ст. (І. Любич-Червінський, Я. Головацький, І. Вагилевич, В. Шухевич, А. Онищук, В. Охримович, М. Зубрицький, С. Борисов та ін.). В їх працях є фрагментарні відомості про моральні норми побуту українців Карпат.

Однією з перших ґрунтовних розвідок про народноетичні принципи поведінки була праця М. Павлика „Причинки до етнографії любові“, яка залишалась в рукописі (Центральний державний історичний архів у Львові. — Ф. 663, оп. I, спр. 68). Проте тут розглядався лише один аспект народної моралі, а саме — народноетичні норми стосовно поведінки дівчат. Територіально дослідження обмежувалось Косівщиною.

У 20—30-х роках ХХ ст. розпочалася теоретична розробка народностичної проблематики. Первістком у цій сфері була праця М. Грушевського „Історія української літератури“ (Київ; Львів, 1923. — Т. 1-2), в котрій, на основі аналізу давньоукраїнської морально-дидактичної літератури, простежувались становлення української ранньогуманістичної традиції та еволюція такої етичної категорії як честь. Залучаючи до праці етнографічний матеріал, автор висловив цікаву думку щодо „подвійної етики“: верстви нежонаті і верстви, пов'язаної шлюбними узами; вказав на специфіку етичних вимог, що ставляться перед людиною відповідно до її соціального статусу, виявив зв'язок індивідуальної моральності з мораллю родини.

У зазначений період в галузі теоретичної розробки проблематики велика увага приділялась аналізу точок зіткнення народної моралі та звичаєвого права (С. Дністрянський, О. Єфименко, Л. Камаровський, К. Левицький). Дослідження скеровувались головним чином у двох напрямках: по-перше, співставлялися категорії добра й справедливості як водночас поняття етичного та правового характеру; по-друге, моральні норми розглядалися як першоджерело правових норм.

У 40—50-ті роки ХХ ст. цю проблематику досліджували автори українського зарубіжжя (М. Шлемкевич, Б. Цимбалістий, О. Кульчицький, Є. Онацький), розглядаючи етичні ідеї як відображення певної духовної конституції народу.

У 70—80-ті роки ХХ ст. посилюється зацікавлення народною мораллю з боку вітчизняних науковців, проте питання розглядалося насамперед в ракурсі етнопедагогіки. До-

сліджувалися, зокрема, шляхи виховання в дітей відповідних моральних якостей, засоби трудового виховання тощо (Є. Сявавко, М. Стельмахович, З. Болтарович).

Як окремий предмет дослідження народна мораль виступила лише у праці М. Гайдая „Народна етика у фольклорі східних і західних слов'ян“ (К., 1972). Проте, ця робота базувалась винятково на фольклорних матеріалах, аналізувався лише моральний норматив.

На початку 90-х років народноетична проблематика розглядалася у декількох ракурсах. Н. Яковенко, зокрема, досліджувала норми народної моралі у зв'язку з ментальністю народу; С. Кравченко та М. Костицький розглядали деякі етичні норми у зв'язку з психологією; Г. Горинь у відповідному розділі своєї монографії „Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX — 30-і роки XX ст.)“ (К., 1993) аналізувала морально-етичні стосунки в громадах; М. Білоус розглядала окремі питання мовного етикету. В дослідженнях зарубіжних авторів (Д. Махака, С. Ейсенстадта та ін.) з'явилися цікаві теоретичні розробки в галузі конфліктології, що мають пряме відношення до проблематики морально-етичних стосунків.

Аналіз літератури показує, що різні за характером наукові праці, в котрих побіжно розглядаються ті чи інші аспекти народноетичної проблематики, не дають цілісного уявлення про народну мораль українців Карпат XIX — поч. XX ст.

Джерела роботи. В основі дослідження лежать польові матеріали 1987—1990-х років, зібрані автором під час екс-

педицій і наукових відряджень*. Автор вивчив і узагальнив також документи і матеріали архіву Інституту народознавства НАН України, відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, відділу рукописів Наукової бібліотеки Львівського державного університету ім. І. Франка, Центрального державного історичного архіву України у Львові, а також тогочасну періодику з описом конкретних подій, що мають відношення до моральної сторони побуту українців Карпат.

Апробація роботи. Розділи і робота в цілому обговорювалися на засіданнях відділу карпатознавства, основні положення розглянуті Вченою Радою Інституту народознавства НАН України, викладені у доповідях на всеукраїнських конференціях (Київ, 1990, Львів, 1990), на семінарі, присвяченому відродженню Наукового Товариства ім. Шевченка (Львів, 1990), а також на молодіжних „Читаннях“ при Інституті народознавства НАН України. Основні положення опубліковані у відповідному розділі навчального посібника „Українське народознавство“ (Львів, 1994), в книжці „Пастка для розуму“ (Львів, 1989), трьох журнальних та 40-ка газетних статтях, а також в тезах доповідей.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел та літератури. Обсяг дисертаційної роботи — 140 с.

* Польові матеріали автора документовані і знаходяться в архіві Інституту народознавства НАН України (ф. 1, оп. 2, спр. 360).

ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтована актуальність, наукова новизна і практичне значення обраної теми, визначені мета і завдання дослідження, його методологічні засади, висвітлений ступінь вивченості проблеми, окреслені територія і хронологічні рамки.

В першому розділі — „Поняття гуманності в народній моралі українців Карпат“ — досліджується етичний принцип гуманізму як у нормативній, так і поведінковій сфері народної моралі. На фольклорних та етнографічних матеріалах доводиться, що одним із провідних нормативів народної моралі виступала вимога гуманних взаємин між подружжям, батьками й дітьми, родичами та свояками, односельцями, членами сусідніх громад. Шляхом наведення конкретних прикладів доводиться, що зазначений норматив актуалізувався в сімейному та громадському побуті.

В дослідженні генези гуманного характеру взаємин між чоловіком і жінкою увага акцентується на залежності подружніх взаємин від історичного типу сім'ї. В XIX ст. в Українських Карпатах, попри реліктове існування в окремих селах „великої“ сім'ї, превалювала „мала“ сім'я (нуклеарна). Господарський устрій „малої“ сім'ї (на відміну від „великої“) передбачав для жінки значну частку економічної самостійності. Зазначений фактор виступав важливим економічним чинником формування гуманно-демократичного характеру подружніх взаємин.

Відчутна економічна самостійність жінки в „малій“ сім'ї підсилювалась недоторканістю батьківського віна, котре вва-

жалось її особистою власністю ще від часів „Руської правди“. Другим важливим фактором, пов'язаним із законами „Руської правди“, виступали ті традиції, згідно з котрими жінка (на відміну, наприклад, від права римського і старогерманського) не підлягала жодним правовим обмеженням. Мається на увазі, що українське звичаєве право не висувало потреби маєткової опіки над вдовою, а також не знало обмеження маєткових прав жінки за життя її чоловіка. Важлива роль належала й безпосередньому впливу (від часів прийняття християнства) візантійського права — з його спеціальною, надзвичайно важливою сферою — церковним судом. Зумовлені візантійським правом церковні устави рахувалися з можливістю суперечки жінки з чоловіком за майно, признавали її ближчі права на предмети її безпосередньої праці, давали уповноваження на покарання чоловіка за безпідставне покривдження жінки.

Вагомим чинником (на рівні ментальності) утвердження гуманного характеру взаємин між подружжям виступала специфіка усвідомлення поняття гуманності, а саме — його ототожнення із такими визначальними для українців поняттями як моральність і справедливість. Тяжіння до справедливості зумовлювало пошану до людського права іншого, шанобливе ставлення до кожної індивідуальності, що не могло не поширитись і на ставлення до жінки. Водночас важливу роль відігравало те, що жінка-мати мала особливе значення в ментальності українців, оскільки виконувала в родині провідну педагогічну, морально-виховну роль. Все це зумовлювалось також особливостями психічної природи українців, зокрема, їх емоційністю, без котрої були б немож-

ливі такі їх визначальні риси як милосердність, доброзичливість, здатність до співчуття.

Подружні взаємини засновувались на принципі егалітарності, проте цей принцип виявлявся у досить своєрідному плані, а саме — чоловік виступав носієм авторитету, а жінка індикатором впливів. Чоловік виконував головну роль у веденні господарства, що й обумовлювало в родині його пріоритет і особливі уповноваження, як от представляти інтереси родини в громаді тощо. Це жодною мірою не означає, що його влада в родині мала насильницький, диктаторський характер, з впливаючими звідси проявами експансивності. Така позиція не лише суперечила б специфіці економічних відносин у „малій“ сім'ї, але була б протиприродною для нього як представника свого етносу з характерними вищезазначеними ознаками ментальності та психічного складу. Це, у свою чергу, справляло неабиякий вплив і на ставлення жінки до чоловіка, яке позначалося позитивною емоційністю, ніжністю та сердечною турботою.

Розгляд характеру родинних взаємин проводиться і в ракурсі аналізу ставлення батьків до дітей, дітей до батьків, а також взаємин між родичами та свояками. Моральний норматив гуманного ставлення дітей до батьків реалізувався в пошануванні батька й матері, повсякчасній про них турботі. Без благословення батьків діти не наважувались на жодний важливий вчинок, недопустимими були грубість, суперечки з батьками. Як до матері, так і до батька звертались на „ві“. Одружені сини й заміжні доньки опікувались батьками незалежно від того, залишалися вони жити в батьківській хаті чи полишали її. Діти, котрі не шанували

батьків і не опікувалися ними, наражалися на вселюдську зневагу.

Взаємною турботою позначалися стосунки між родичами та свояками, кумами. Саме в родині плекалися ті почуття гуманності, які ширилися й на громадську сферу. На базі архівних матеріалів наводяться конкретні приклади, які дають підставу говорити про гуманний характер відносин у громаді, що виявлялося у взаємній турботі, взаємодопомозі, опікуванні вдовами, сиротами, каліками, людьми, що постраждали від стихійного лиха тощо. Гуманність була характерною і для взаємин між сусідніми громадами, які допомагали одна одній під час неврожаїв та епідемій. В Українських Карпатах вкрай негативно ставилися до жебрацтва. Селяни намагалися не допускати до зубожіння своїх односельців — у разі потреби приходили на допомогу, аби їх „порятувати“. Для зовсім збіднілих і безпритульних однаків громади створювали „захоронки“, де такі люди могли жити й харчуватись.

Дітей змалечку привчали турбуватися про своїх сусід, односельців. Батьки посилали їх до недужих — аби занести їм поїсти, дізнатися про здоров'я, нагальні потреби. В основі морального виховання лежало прищеплення дітям діяльної любові до людей, що мало виражатися насамперед у наданні ближньому конкретної допомоги.

У формуванні високої культури родинних та громадських взаємин важлива роль належала мовленнєвій сфері. У цьому зв'язку характеризуються типи вітань, звертань, а також „фатична комунікація“ та вислови привернення уваги, до яких вдавалися у ситуації вибачення, прохання.

Великий вплив на формування гуманного характеру родинних та громадських взаємин мали гуманістичні засади християнської моралі. Важлива виховна роль належала церкві та церковним братствам, які у XIX ст. діяли майже по всіх селах Українських Карпат.

У другому розділі — „Поняття честі в народній моралі українців Карпат“ — досліджуються народноетичні норми про честь і гідність. Зазначене поняття розглядається у декількох ракурсах: національна гідність, співвіднесення честі із чесністю, уявлення про честь і гідність відповідно до статі та соціального статусу людини.

Формування і утвердження суті національної гідності щільно пов'язане із специфікою історичних умов, а саме — вічною боротьбою „з переможними ворогами“ (за Боденштедтом), що сприяло максималізації індивідуалізму й давало поштовх почуттю волі як найстійкішому інваріанту української душі. Воля та її маніфестація у вчинках розкріпаченої особи стали найвищою цінністю національного архетипу.

Почуття національної гідності в значній мірі ґрунтувалось на пошануванні рідної мови, яка вважалася початком вільної думки та вільної людини. У ставленні до рідної мови в сільського населення Українських Карпат превалював глибоко інтимний нюанс — вірність рідній мові прирівнювалась до вірності своїм батькам, своєму роду, а відтак і своєму народу. Вважалося, що хто одцурається рідної мови, той знехтує й синівським обов'язком перед батьками.

Розуміння честі в народній моралі було невідривним від такого поняття як чесність. Необхідною умовою збереження честі виступало пошанування правдивості, що актуалізу-

валося у винятковій чесності селян, їх непримиримості з обманом, шахрайством, злодійством. Нечесна людина наражалася на вселюдську зневагу. До брехунів, злодіїв ставилися з огидою і відразою. Кожен факт крадіжки розцінювався як явище надзвичайне — таке, що перериває нормальний перебіг життя і суперечить найважливішим моральним нормам.

Для народної моралі характерним було розуміння поняття честі відповідно до статі, віку, соціального статусу. Честь дівчини насамперед співвідносилась із її незайманістю, цнотливістю. Честь парубка — із лицарською відвагою, великодушністю, здатністю захистити свою сім'ю, свій народ. В поведінці чоловіка та жінки на перше місце висувалися відповідальність за добробут родини, виховання дітей; шлюбна вірність. Поодинокі випадки подружньої зради, зумовлені причинами як економічного, так і індивідуально-психологічного характеру, не можуть претендувати на те, аби з них виводити відповідну тенденцію. Порушення морально-етичних норм наражалось на суворий осуд з боку громади. Важлива роль у моральному регулюванні поведінки належала церкві, церковним братствам й у цілому засадам християнської моралі.

Великим безчестям у селянському середовищі вважалося пияцтво. Вкрай негативне ставлення до зловживання алкоголем відобразилося у фольклорі, „повчаннях“ молоді, а також у весільних побажаннях. Пияцтво суворо засуджувалось громадою. Повсюдно в Українських Карпатах селяни запроваджували безалкогольні весілля, організовували символічні „поховання сивухи“, запрягались не вживати алко-

голь, ставили пам'ятники-хрести на знак перемоги над пияцтвом. Важливу роль у проведенні зазначених акцій відігравали священники, вчителі, церковні та цехові братства, громадські організації („Відродження“, „Боротьба з алкоголем“ та ін.).

У третьому розділі — „Поняття працелюбності в народній моралі українців Карпат“ — досліджується ставлення сільського населення Українських Карпат до праці. З цією метою вивчається характер морально-психологічної установки селян, досліджуються фольклорні засоби трудового виховання, практичне трудове виховання в родині, роль громади у трудовому вихованні, специфіка ставлення до праці у молодіжному середовищі, практична трудова поведінка.

Про морально-психологічну установку селянина на працю як економічний та моральний чинник добробуту свідчать ірраціональні засоби прищеплення працелюбності (обрубання пуповини новонародженого на знятті праці, вкладання в першу купіль знаряддя праці, вкладання знаряддя праці в руку новонародженому та ін.).

Визначальність народноетичного принципу працелюбності утверджувалась системою „навчання праці“. До засобів фольклорного трудового виховання належали відповідні пісні, забавлянки, казки, прислів'я, приказки, а також загадки про знаряддя праці. Практичне трудове виховання формувалося поетапним процесом прищеплення дітям навичок, що органічно поєднувалось із творенням таких моральних рис як працелюбність, чесність, порядність. Головну відповідальність за це несла родина. Роль громад у трудовому вихованні полягала в тому, що вони забезпечували школи майстер-

нями, а також земельними ділянками, на яких діти могли навчатися сільськогосподарським заняттям. Вагому зовнішньо-моральну регулятивну функцію виконувала громадська думка.

Важливого значення в Українських Карпатах надавалося опануванню знаннями, що їх вимагало традиційне скотарство. Нерідко зустрічались родини, в яких пастуше ремесло передавалось з покоління в покоління. Батько навчав сина і той з двадцятилітнього віку ставав професійним пастухом. В основі трудового виховання лежало прищеплення таких рис як працелюбність та працездатність, що становило собою важливу складову системи морального виховання.

У молоді, особливо в період вибору супутника життя (парування), така ознака як працелюбність слугувала винятково важливим орієнтиром. Специфіка багатьох молодіжних забав, зокрема, вечорниць, полягала в тому, що для них було характерним поєднання праці й забави. Важливе місце в молодіжному побуті займали трудові ініціації. Юнак мав право вступити до парубочого гурту лише після проходження такої трудової ініціації як „фрицовка“, що становила собою привселюдний іспит на вміння косити. У дівчат відбувалися „весільні випробування“, під час яких вони демонстрували своє вміння прости, доїти корову, варити кашу і т. ін. Уміння працювати виступало важливим чинником переходу в іншу соціально-вікову групу.

В аналізі безпосередньої трудової діяльності увага акцентується на моральному аспекті, а саме — ставленні селянина до праці не просто як до механічної дії, зумовленої економічною необхідністю, але як до морально-усвідомленого

процесу, що ґрунтується на глибинній моральній та світоглядній основі. У зв'язку з цим аналізується те, як селяни „готували душу до праці“ (обрядодії, молитва, сповідь). Простежується перманентність їх трудової діяльності, постійна зайнятість, інтенсивність праці. Люди, які лінувалися працювати, наражалися на суворий осуд з боку громади.

У зазначеному ракурсі увага звертається й на ставлення до знарядь праці. Генеза бережливого ставлення до знарядь праці виводиться не лише з їх практичного, але й світоглядно-міфологічного значення. Досліджуються, зокрема, світоглядні корені символіки сокири, плуга, серпа, веретена, कुделі.

Сумлінне ставлення до праці, повага до трудової людини зумовлювались не лише засадами народної, але й християнської моралі, впливом церкви та діяльністю церковних братств.

Вивчення морально-психологічної установки селян, дослідження системи трудового виховання, аналіз трудової діяльності дають підстави стверджувати, що працелюбність становила не лише норматив, але й поведінкову реальність. Випадки ухилення селян від праці зумовлювались їх негативним ставленням до підневільної праці.

У висновках узагальнюються основні положення і формулюються підсумки дослідження.

Проаналізований матеріал засвідчує, що населення Українських Карпат протягом століть сформувало свої самобутні морально-етичні принципи, які послідовно проявлялися у всіх сферах життєдіяльності, зокрема, в сімейно-побутовій, господарській та громадській. Однією із визначальних засад

морально-етичного побуту українців Карпат була їх правдолюбність і працелюбність, що спростовує твердження деяких етнографів та публіцистів, зокрема, польських з цього приводу. Загалом у селянському середовищі населення Українських Карпат існував своєрідний культ „моральної досконалості“, який і зумовлював формування та утвердження глибоко етичних і моральних засад у сімейному побуті та громадському житті як визначальних факторів самотності етнографічних груп Карпатського регіону України.

Основні положення і висновки дисертації викладені в публікаціях:

1. Мораль і етика // Українське народознавство. — Львів, Видавничий центр „Фенікс“, 1994. — С. 189—194.
2. Пастка для розуму. — Львів: Каменярь, 1989. — С. 9—12, 22—30.
3. Елементи народної моралі у зв'язку з історичним типом сім'ї // Народознавчі зошити. — 1995. — Зош. 4. — С. 241—243.
4. Честь праці // Жовтень. — 1987. — № 2. — С. 89—91.
5. Було ремесло та хмелем заросло // Жовтень. — 1987. — № 8. — С. 83—84.
6. Екологія душі // Збірник матеріалів конференції молодих вчених „Мистецтво та народна творчість кінця ХІХ ст.“, 23—24 квітня 1991 р. — Київ, 1990. — С. 59—60.
7. Деякі проблеми екологічно-світоглядної культури // Тези республіканської молодіжної конференції „Екологія культури: історія, традиції, сучасність“, 11—12 травня 1990. — Львів, 1990. — С. 95.

Melnichuk N. Y. National morality of the Carpathian Ukrainian of hre XIX-early XX c. c.

Dissertation for the academic degree of the candidate of historical sciences on the speciality 07.00.05 — ethnology, Institute for Ukrainian Studies named after I. Krypiakevich of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, 1996.

The text of the dissertation dealing with the investigation of the historical and ethnological aspects of morality, its norms as the regulators of the people's behaviour in the household activities, family and social life is submitted for defense.

Мельничук Н. Ю. Народная мораль украинцев Карпат XIX— начала XX вв.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.05 — этнология, Институт украинноведения им. И. Крипякевича Национальной Академии Наук Украины, Львов, 1996.

Защищается текст диссертации об исследовании историко-этнографических аспектов морали, ее норм как регуляторов поведения людей в хозяйственной деятельности, общественном и семейном быту; важнейших принципов и категорий народной морали.

Ключові слова: народна мораль, побут, Українські Карпати, гуманність, працелюдність, честь, виховання.

Міжнародна наукова конференція «Україна в Європі»
Україна в Європі XIX ст.
Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата
історичних наук спеціальності 07.00.05 — етнологія
на тему: «Українська етнологія в Україні XIX ст.»
2. Текст дисертації, що досліджує історичні
аспекти етнології українців, її роль у
формуванні національної свідомості українців.
Львів, 1996.

Мельничук Н. Ю. Народна культура українців. Київ
1996. 192 с.

Підписано до друку 29.05.96. Формат 60x84/16. Папір друк. №1.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 1,2. Обл.-вид. арк. 1,2. Умовн. фарб.
вдб. 1,3. Тираж 100. Зам. 123.

Машинно-офсетна лабораторія Львівського держуніверситету
Ім. І. Фрашка. 290602 Львів, вул. Університетська, 1.

436316

AB 35.216